
Protokoll

Regionstyrelsen

5 september 2024

Regionstyrelsens protokoll

Plats och tid	Bornholm, Rådhuset Visborg, 5 september 2024, klockan 09.00–15.00
Beslutande	Meit Fohlin (S), ordförande Eva Nypelius (C), 2:e vice ordförande Filip Reinhag (S) Thomas Karlström (S) Oscar Lindster (S) Jenny Larsson (S) Sara Vilhelmsson (M), ej § 254, 283-286, 288-290, 292 Mariette Nicander (M) Lina Runander (M), tjug ersättare, ej § 286 Johan Malmros (C) Eva Ahlin (C), ej § 254, 283-286, 288-290, 292 Johan Asplund (KD) Saga Carlgren (V) Micke Seid (MP), tjug ersättare Lars Engelbrektsson (SD)
Ersättare	Håkan Ericsson (S), tjug ersättare § 254, 283-286, 288-290, 292 Katrina Ansarfwe (S), ej § 268, 286 Lena Broén (S) Fredrik Gradelius (C), tjug ersättare § 254, 283-286, 288-290, 292
Övriga	Stefan Hollmark, regiondirektör, RSF, ej § 254, 283-286, 288-290, 292 Malin Östre, stadssekreterare, RSF Barbro Engström, kommunikatör, RSF Anna Malm, enhetschef, RSF, § 251-252, 255-279, 287, 291, 293 Ulrika Jansson, ekonomidirektör, RSF, § 251-252, 270, 291 Jenny Iversjö, avdelningschef, SBF, § 253-254 Karin Svensson, markingenjör, SBF, § 253 Stefan Timan, affärsområdeschef transaktionsrådgivning, Svefa, § 253 Evelina Egdahl, mark och exploateringsingenjör, SBF, § 254 Jessica Svännel, regionarkitekt, SBF, § 254 Anette Jansson, programansvarig, RSF, § 255, 267 Maja Allard, beredskapsstrateg, RSF, § 256-257 Lars-Göran Uddholm, räddningschef, SBF, § 256-258 Rikard von Zweigbergk, tf. säkerhetsinformationssäkerhetschef, RSF, § 256-257, 266

Anna Svärd, strateg, RSF, § 262
Helena Andersson, eko-strateg, RSF, § 268
Malena Bendelin, enhetschef, RSF, § 268-269, 270-273,
280-286
Anders Lindholm, planeringsstrateg, RSF, § 269, 271-272
Maja-Malin Ekelöf, strateg, RSF, § 273
Susanna Palomaa, tillväxtchef, RSF, § 274-275
Jenny Lennhammar, projektledare, RSF, § 274
Karin Winsnes, näringslivsstrateg, RSF, § 275
Stefan Persson, regional utvecklingsdirektör, RSF, § 277-279
Roland Engkvist, strateg, RSF, § 280-282

Datum för justering

2024-09-05

Paragrafer

§ 268 och 271 justerades omedelbart

Underskrifter

Detta protokoll har justerats digitalt och saknar därför
signaturer.

Sekreterare Malin Östre

Ordförande Meit Fohlin

Justerare Mariette Nicander

ANSLAG/BEVIS	Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
Organ	Regionstyrelsen
Sammanträdesdag	2024-09-05
Protokollet anslås	2024-09-06
Anslaget tas ned	2024-09-30
Protokollets förvaringsplats	Regionstyrelseförvaltningen

Register

RS § 268	Remiss- Promemorian Förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport	6
RS § 271	Region Gotlands yttrande över Heidelberg Materials Cement Sverige AB ansökan om långvarigt tillstånd för fortsatt täkt- och vattenverksamhet	9

RS § 268

Remiss- Promemorian Förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport

Ärendenummer: RS 2024/1412

Paragraf föregående instans: AU § 185

Regionstyrelsens beslut

- Remissyttrande lämnas till Landsbygds- och Infrastrukturdepartementet med föreslagna redaktionella ändringar.

Paragrafen justeras omedelbart.

Jäv

Katarina Ansarfwe anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Sammanfattning

För att minska sjöfartens utsläpp inom EU är nu två verktyg beslutade.

Det första, som redan gäller, är att sjöfart innefattas i EU:s system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen, EU ETS, men där Gotlandstrafiken till och med 2030 är undantagen. Regionstyrelsen stod bakom undantaget, motiverat av mycket stora bränsleprishöjningar i början av 2023. Regionstyrelsen gav också medskick, bland annat om att Gotlandstrafiken måste ställa om, men merkostnader kan inte bäras lokalt av företag och samhälle och vidare att från och med februari 2027 förutsätts att staten upphandlar fossilfri färjetrafik i största möjliga mån.

Den här remissen gäller EU:s nästa verktyg, FuelEU Maritime, FEUM, som ställer högre krav än EU ETS på successiva utsläppsminskningar och utfasning av fossila bränslen. Växthusgasintensiteten i sjöfartens bränslen ska gradvis minska från ett fastställt referensvärde, inledningsvis med 2 % fram till 2025 och med hela 80 % fram till 2050. Skärpningen över tid ska stödja den nödvändiga utvecklingen inom sjöfarten till att använda förnybara och koldioxidsnåla bränslen, elektrifiering och vätgas. Möjlighet till undantag under 2025 – 2029 finns, det vill säga två år in på nya avtalsperioden för Gotlandstrafiken. Regionstyrelseförvaltningen bedömer, utifrån Destination Gotlands hållbarhetsrapport, att koldioxidutsläppen i nuvarande trafik klarar kraven för 2025 och är nära gränsen för 2026-2029, men ännu saknas uppgifter om hur utsläpp av metan och lustgas beräknas och påverkar utfallet.

Förordningen medför också ytterligare krav på landströmsförsörjning eller alternativ utsläppsfri teknik i hamnar. För Regionens del kan frågan om landström till kryssningskajen få ökad aktualitet.

Regionstyrelseförvaltningens bedömning är att det i detta fall vore av värde att inte tillämpa undantaget. Redan från 2025 bör Gotlandstrafiken ingå i FuelEU Maritime, med tydlig inriktning på att det från 2030 kommer en lägre utsläppsgräns. Merkostnader för det bör staten ta ansvar för inom den upphandlade trafiken. Det skulle kunna ge en fortsättning på de statligt medfinansierade studierna om delelektrifiering, gasformiga bränslen och vätgas och öka möjligheten till långsiktigt hållbar Gotlandstrafik.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer, utifrån Destination Gotlands hållbarhetsrapport, att koldioxidutsläppen i nuvarande trafik klarar kraven för 2025 och är under gränsen eller nära gränsen för 2026-2029, beroende på bränslemix i fartygen. Förvaltningen har inte exakta uppgifter om hur utsläpp av metan och lustgas beräknas och kommer att påverka utfallet.

Destination Gotland anger på förfrågan att trafiken med god marginal kan hållas under gränsvärdena för hela perioden 2025–2029, medan ett undantag skulle minska incitamenten för att under 2025-29 köra trafiken utsläppsnålt.

Förvaltningens bedömning är därför att det i detta fall vore av värde att inte tillämpa undantaget. Redan från 2025 bör Gotlandstrafiken ingå i FuelEU Maritime, med tydlig inriktning på att det från 2030 kommer en lägre utsläppsgräns.

Regionstyrelseförvaltningens sammantagna bedömning blir att det i detta fall vore av värde att inte tillämpa undantaget. Om ett undantag leder till trafik med högre utsläpp 2025-29 blir gapet och omställningsbehovet stort till de krav som träder i kraft från och med 2030, vilket i det läget kan bli kostnadsdrivande. Dessutom, från 2031 gäller EU ETS även för Gotlandstrafiken. Bedömning är att det då bör vara en fördel att ha en trafik med rutiner och avtal på plats för bränslen som leder till låga kostnader för utsläppshandel och kraven i FuelEU Maritime.

Eventuella merkostnader för att gotlänningarnas landsväg ska uppfylla EU:s krav, bör staten kunna ta ansvar för inom den upphandlade trafiken.

Det bör även kunna ge incitament för en fortsättning på de statligt medfinansierade studierna om sjöfartens delelektrifiering, införande av vätgas, e-bränslen, eller gasformiga biobränslen och öka möjligheten till en långsiktigt hållbar Gotlandstrafik.

Ärendets behandling under mötet

Katarina Ansarfwe anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Ärendet föredras av Helena Andersson, ekostrateg, regionstyrelseförvaltningen.

Micke Seid (MP) yrkar att en redaktionell ändring görs i upprättat yttrande i form av att andra stycket ändras från att lyda:

"Regionstyrelsens bedömning är att redan idag, med befintlig bränslemix är Gotlandstrafikens utsläpp långt under den gräns som gäller 2025 och trafikens utsläpp bedöms även ligga under de gränser som gäller för 2026-2029. Därför anser vi att redan från 2025 bör Gotlandstrafiken ingå i FuelEU Maritime, med tydlig inriktning på att det från 2030 kommer en lägre utsläppsgräns."

Till att istället lyda:

"Regionstyrelsens bedömning är att *Gotlandstrafikens utsläpp redan idag, med befintlig bränslemix, är långt under den gräns som gäller 2025 och att trafikens utsläpp även bedöms ligga under de gränser som gäller för 2026-2029. Därför anser vi att Gotlandstrafiken redan från 2025 bör ingå i FuelEU Maritime, med tydlig inriktning på att det från 2030 kommer en lägre utsläppsgräns.*"

Ordförande ställer proposition på arbetsutskottets förslag och Micke Seids (MP) yrkande om redaktionell ändring och finner att de bifalls.

Beslutsunderlag

Promemoria- Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport, inkom 2024-05-07

Remissmissiv, inkom 2024-05-07

Bilaga 1- Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2023/1805, inkom 2024-05-08

Förslag till yttrande 2024-09-05

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-07-03

Skickas till

Landsbygds- och Infrastrukturdepartementet

RS § 271 Region Gotlands yttrande över Heidelberg Materials Cement Sverige AB ansökan om långvarigt tillstånd för fortsatt täkt- och vattenverksamhet

Ärendenummer: RS 2022/909

Paragraf föregående instans: AU § 188

Regionstyrelsens beslut

- Bilagt förslag till yttrande godkänns med regionstyrelsens bifallna ändringar och inges via ombudets försorg till Nacka tingsrätt, Mark- och miljödomstolen.

Beslutet förklarar omedelbart justerat.

Sammanfattning

Heidelberg Materials Cement Sverige AB lämnade i december 2023 in ansökan avseende fortsatt täkt- och vattenverksamhet vid Slite på Gotland för en period av 30 år. Mark- och miljödomstolen skickade i början av januari 2024 ut skrivelse till flera remissmyndigheter (bland annat. Region Gotland) med fråga om remissmyndigheterna ansåg att bolagets ansökningshandlingar behövde kompletteras av bolaget innan domstolen utfärdar kungörelse. Regionstyrelsen efterkom domstolens begäran genom att 2024-03-05 besluta att till Mark- och miljödomstolen lämna in yttrande om behov av kompletteringar av ansökan, vilket yttrande upprättats av Advokatfirman Åberg & Co. Innehållet i det yttrandet behandlades dessförinnan vid tekniska nämndens sammanträde 2024-02-07.

Mark- och miljödomstolen förelade bolaget 2024-03-12 att komplettera ansökan på visst angivet sätt. Bolaget inkom 2024-04-24 med kompletteringar. Region Gotland har 2024-05-02 fått ta del av dessa kompletteringar. 2024-05-14 inkom till Region Gotland kungörelse av bolagets ansökan från domstolen där det framgår att synpunkter med anledning av ansökan och miljökonsekvensbeskrivning ska lämnas in senast den 30 augusti 2024. För att möjliggöra nödvändig politisk behandling har regionstyrelseförvaltningen, via det juridiska ombudet, begärt och fått anstånd till den 6 september 2024 med att inkomma med yttrande.

Vid granskning av tillståndsansökan, inför Region Gotlands framarbetande av ett yttrande, har samverkan skett mellan teknikförvaltningen, samhällsbyggnadsförvaltningen och regionstyrelseförvaltningen, för att få en samlad beredning av ärendet. Hydrogeologen Helen Eklund, Sweco, har anlåtats för att granska Heidelbergers hydrogeologiska utredningar och bedömningar gällande påverkan på allmän dricksvattenförsörjning (i bolagets ansökan och i bolagets komplettering), liksom de synpunkter som

remissmyndigheterna haft på Heidelbergs hydrogeologiska utredningar. Advokat Karin Hernvall vid advokatfirman Åberg & Co har anlåtats för att författa yttranden till Mark- och miljödomstolen för Region Gotlands räkning.

Region Gotland yttrar sig i frågor som berör kommunal planering, allmän och enskild vattenförsörjning samt risk för människors hälsa. Frågor som berör naturvård och artskydd bevakas och kontrolleras av länsstyrelsen och andra expertmyndigheter såsom Naturvårdsverket, vilka myndigheter också inkommit med yttranden i målet innehållande sådana frågor.

Tekniska nämnden är huvudman för den allmänna dricksvattenförsörjningen och därmed ansvarig för att säkra det allmännas intresse när det gäller vattenuttag för dricksvattenproduktion. I aktuellt ärende avseende täktansökan lämnar tekniska nämnden, som stöd för regionstyrelsens kommande beslut om antagande av yttrande till Mark- och miljödomstolen, synpunkter såsom sakägare för VA-huvudmannens intressen.

Som konsekvens av den snäva tidsram som domstolen lämnar, behöver ärendets beredning inför tekniska nämnden och regionstyrelsen ske parallellt, med sammanträden 3 september (TN) och 5 september (RS).

Bedömning

Utifrån bolagets ansökan med tillhörande bilagor, remissmyndigheternas yttranden över kompletteringsbehovet och bolagets kompletteringar har Region Gotlands arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från berörda förvaltningar, anlåtad hydrogeolog och juridiskt ombud, gått igenom det omfattande underlaget.

I det sakkunnigutlåtande som hydrogeolog Helen Eklund, Sweco har tagit fram, görs ett antal bedömningar (punkt 1-4 nedan) kring bolagets utförda hydrogeologiska undersökningar, grundvattenmodell, föreslagna skyddsåtgärder, påverkan på vattentäkter och vattenskyddsområde. Bedömningen gäller om ansökningshandlingarna med genomförda kompletteringar har den omfattning och det innehåll som möjliggör relevanta bedömningar av hur den planerade verksamheten kan påverka de kommunala vattentäkterna Dyhagen och Tingstäde träsk.

I tillägg till detta har arbetsgruppen identifierat behov av komplettering av eller tillkommande villkor, vilka presenteras under punkt 1-13 nedan. Såväl sakkunnigutlåtande som kompletterande villkorsförslag ingår i det yttrande som tagits fram av det juridiska ombudet och som föreslås inges till domstolen som Region Gotlands synpunkter i ärendet.

Sakkunnigutlåtande hydrogeolog Helen Eklund

1. Utförda hydrogeologiska undersökningar, grundvattenmodell och kvarstående osäkerheter

Bedömningen är att området är väl undersökt även om det givetvis finns

luckor i informationen eftersom det beräknade påverkansområdet har stor utbredning. En grundvattenmodell bygger på en konceptuell modell som alltid är en viss förenkling av de naturliga förhållandena och det finns fortfarande en rad osäkerheter i ingångsdata till modellen. Modellen och modelleringens resultat kommer sannolikt att förändras ytterligare om nya ingångsdata tillkommer, men nu genomförda undersökningar kan anses vara en rimlig avgränsning. Med avseende på de omfattande hydrogeologiska undersökningar som har genomförts i området är den samlade bedömningen att modellen är tillräckligt trovärdig som underlag för relevanta bedömningar avseende grundvattenpåverkan i den aktuella ansökan.

Bedömningen är att grundvattenmodellen nu utgör ett bra underlag för att prognosticera den planerade verksamhetens påverkan på grundvattennivåer i området runt Filehajdar och därmed för att bedöma påverkan på Region Gotlands vattentäkter i området. Modellen utgör även ett bra underlag för att bedöma effekten av de skyddsåtgärder som föreslås för att motverka avsakta grundvattennivåer.

2. Föreslagna skyddsåtgärder

Det är mycket positivt att bolaget föreslår villkor för ridåinjektering för att minska inläckaget av grundvatten till tåkten. Föreslagen uppföljning och krav på reduktion av den hydrauliska konduktiviteten enligt villkorsförslag 32 är rimliga.

Det är bra att bolaget föreslår villkor för skyddsinfiltation i jord och berg och att ett nytt villkorsförslag tagits fram för begränsningsvärden av vissa parametrar i infiltrationsvattnet. Det länshållningsvattnet som ska användas för infiltation är påverkat av den verksamhet som pågår i tåkten och kan därför vara förorenat av diesel, olja m.m. Villkorsförslag 30 bör därför kompletteras med parametrar avseende de kolväten som finns i diesel, oljor m.m.

3. Påverkan på de kommunala vattentäkterna

Fortsatt brytning vid Filehajdar bedöms i mycket liten grad påverka den kommunala ytvattentåkten Tingstäde träsk. Även om vissa osäkerheter råder avseende vattenutbytet genom sjöbotten bedöms risken för att kapaciteten i vattentåkten Tingstäde träsk ska påverkas som mycket liten. Detta beroende på påverkansområdets begränsning i riktning mot Tingstäde träsk samt det begränsade vattenutbytet mellan Tingstäde träsk och grundvattenmagasinet i kalkberggrunden.

Det råder inga tveksamheter om att Region Gotlands grundvattentåkt Dyhagen kan komma att påverkas av planerad verksamhet, men så länge detta kompenseras enligt vad som framgår av ansökan, påverkas inte Region Gotlands möjlighet att leverera dricksvatten. Eftersom länshållningsvattnet från Filehajdartaåkten ska användas för infiltation i ett eller flera borrhål enligt redovisad skyddsåtgärd är det viktigt att säkerställa att detta vatten är av god kvalitet. Bolaget har nu föreslagit ett nytt villkor med begränsningsvärden vilka

följer Livsmedelsverkets föreskrifter. Risker kopplade till täktverksamheten utgörs främst av tunga transporter och hantering av drivmedel m.m., vilket kan medföra spridning av diesel och olja till länshållningsvattnet. Livsmedelsverkets föreskrifter för dricksvatten, och därmed föreslagna begränsningsvärden, omfattar inte flertalet av de kolväten (alifater, BTEX, aromater m.m.) som finns i diesel och oljor. Villkorsförslag 30 bör därför kompletteras med parametrar avseende de kolväten som finns i diesel, oljor m.m.

4. Vattenskyddsområde

Bolaget har beskrivit hur risker kopplade till verksamheten ska hanteras och vilka åtgärder som ska genomföras för att reducera risker inom vattenskyddsområdet.

Region Gotlands kompletterande villkorsförslag mm

Av utförda hydrogeologiska undersökningar framgår att uttagskapaciteten vid Dyhagen kommer att minska. Bolaget har i åtagande angett att Region Gotland kommer att förses med länshållningsvatten för dricksvattenproduktion i slutet av 2027. Region Gotland har ännu inte tagit ställning till om detta sker bäst genom bolagets förslag att bekosta ett nytt vattenverk som Region Gotland får rådighet över, dit länshållningsvattnet leds, eller att bolaget renar vattnet i eget vattenverk och därefter levererar till Region Gotlands befintliga vattenverk. Målsättningen är att val av lösning, inklusive av parterna undertecknat avtal, ska finnas innan planerad huvudförhandling i slutet av januari 2025. Utifrån vad som avtalas får bedömas behovet för Region Gotland att framställa ytterligare villkorsförslag i målet.

1. Villkor vid hot av den allmänna vattenförsörjningen i Slite

I befintligt tillstånd ingår ett villkor (13) som reglerar transport av vatten i tankbil till Slite om vattennivån i Dyhagen trots allt sjunker till sådan nivå att den allmänna vattenförsörjningen hotas. Ett sådant villkor behövs även i detta tillstånd för den händelse att t.ex. nytt vattenverk blir försenat. Fram till dess att bolaget tillhandahåller Region Gotland med länshållningsvatten för dricksvattenproduktion anser Region Gotland att samma villkor ska gälla som i nuvarande tillstånd, d.v.s. följande.

”Om vattennivån i de kommunala brunnarna vid vattentäkten Dyhagen i Slite till följd av den ansökta verksamheten sjunker till en sådan nivå att den allmänna vattenförsörjningen enligt Region Gotland hotas, ska Heidelberg Materials bekosta transport av vatten i tankbilar till Slite från annat av regionen anvisat vattenverk på Gotland, liksom åligger det Heidelberg Materials att ersätta Region Gotland för de merkostnader som uppkommer. Om Region Gotland saknar kapacitet att producera vattnet i någon av sina vattentäkter ska Heidelberg Materials AB istället bekosta transport av vatten från någon annan plats till Slite. Transporterad mängd kan aldrig överskrida tillståndsgiven mängd om 220 000 m³ per år.”

”Det åligger Heidelberg Materials AB – om det inte är uppenbart att bristen inte hänför sig till Heidelberg Materials AB:s vattenverksambet – att inom sju dagar från det att Region Gotland påtalat sådant behov anordna och beakta ovan angivna transporter och merkostnader intill dess att den allmänna vattenförsörjningen inte hotas enligt Region Gotland. För det fall det är uppenbart att bristen inte hänför sig till Heidelberg Materials AB:s vattenverksambet, åligger det Heidelberg Materials AB att bedöma huruvida påverkan på den allmänna vattenförsörjningen orsakats av åtgärder vidtagna av Heidelberg Materials AB och i så fall – så snart kan ske – genom lämplig åtgärd tillse att minsta skada eller olägenhet uppkommer för den allmänna vattenförsörjningen.”

2. Slam- och oljeavskiljning av länshållningsvatten

I befintligt tillstånd ingår ett villkor (12) som anger att länshållningsvatten ska genomgå slam- och oljeavskiljning i för ändamålet anpassad sedimentationsdamm. Bolaget har i komplettering föreslagit ett villkor (31) om att länshållningsvatten som ska avledas till ytvatten ska genomgå slam- och oljeavskiljning via sedimentationsdamm. För att minska risk för att ev. slam och olja i länshållningsvatten följer med in i reningssteg som ingår i vattenverk och därefter hamnar i rejektvatten är det rimligt att allt länshållningsvatten först genomgår slam- och oljeavskiljning. Region Gotland yrkar därför att villkorsförslag 31 omformuleras till följande.

”Allt länshållningsvatten ska genomgå slam- och oljeavskiljning i för ändamålet anpassad sedimentationsdamm innan vidare avledning eller rening sker.”

3. Rening av länshållningsvatten i vattenverk inför skyddsinfiltration

Bolaget har i villkorsförslag 30 åtagit sig begränsningsvärden för vatten som ska infiltreras i jord eller berg. Parametrar har föreslagits som ingår i Livsmedelsverkets föreskrifter (kolväten, PFAS, näringsämnen, tungmetaller och mikroorganismer). Livsmedelsverkets föreskrifter omfattar dock inte flertalet av de kolväten (alifater, BTEX, aromater mm) som finns i diesel, oljor mm som kommer att användas i tåktverksamheten. Region Gotland anser därför att villkorsförslag 30 bör kompletteras med ytterligare parametrar avseende de kolväten som finns i diesel, oljor m.m. Förslagsvis används parametrar och riktvärden (som begränsningsvärden) som har tagits fram av Svenska petroleuminstitutet (SPI rekommendation, Efterbehandling av förorenade bensinstationer och dieselanläggningar, tabell 5.10 förslag på riktvärden för grundvatten).

4. Hantering av rejektvatten från vattenverk

Bolagets bedömning av rejektvattnet har noterats. Region Gotland ser inte heller något behov av begränsningsvärden som reglerar rejektvattnet. Region Gotland anser dock att föroreningshalter i länshållningsvatten/tåktvatten bör följas upp regelbundet i egenkontrollen. Särskilt bör halt av PFAS-ämnen följas. Vid särskilda förändringar i föroreningshalterna kan därmed skäl uppkomma som motiverar bolaget att undersöka även föroreningshalt i rejektvatten.

5. Risk för spridning av PFAS-ämnen

Region Gotland har tagit del av utförda undersökningar av PFAS-ämnen vid de olika brotten och noterar att ytterligare uppföljning kommer att ske vid Västra brottet. Region Gotland bedömer att det inte behövs ytterligare krav.

6. Åtgärder på deponier

Av utförda undersökningar framgår att deponierna i Västra brottet har en mycket begränsad påverkan på föroreningskoncentrationen vid en vattenfyllnad av brottet. Stabiliserande åtgärder krävs dock av vissa deponislänter som kommer att hamna under vatten. Lämpliga åtgärder har beskrivits. Bolaget har dock inte angett något åtagande eller villkor som reglerar åtgärder på deponierna. Region Gotland ser ett behov av att föreslagna stabiliserande åtgärder utförs och anser att bolaget i varje fall genom ett åtagande i åtagandelistan bör tydliggöra att bolaget kommer att genomföra åtgärderna. I komplettering till kontrollprogram anges förslag till kontroll av slänter. Region Gotland har inga synpunkter på omfattningen.

7. Risker med verksamheten

Region Gotland har tagit del av den analys av risker som gjorts av verksamheten och de villkor och försiktighetsmått som angetts för att minimera riskerna med hantering av bl.a. drivmedel och sprängämnen. Region Gotland bedömer att det inte behövs ytterligare krav.

8. Särskilda risker inom Dyhagens vattenskyddsområde

Region Gotland har noterat att åtgärder planeras för att minska risk för spill- och utsläpp i samband med nybyggnation och utveckling av verksamhet inom och nära vattenskyddsområde. Region Gotland bedömer att det inte behövs ytterligare krav.

9. Särskilda risker med borrhål och grundvattenrör

Region Gotland välkomnar att säkerhet utökas för vissa borrhål.

10. Beredskap för kemikalieutsläpp och brand

Region Gotland har tagit del av nuvarande och planerade rutiner/planer vid kemikalieutsläpp och brand. Det är bra att släckvatten kan hanteras avskilt från länshållningsvattnet så att detta inte förorenas. Det är även viktigt att spill/utsläpp hanteras korrekt och skyndsamt för att förhindra spridning av förorening i vatten. Region Gotland bedömer att det inte behövs ytterligare krav.

11. Åtagande gentemot fastighetsägare med enskild brunn

Bolaget har i ett åtagande angett vilken hjälp enskild kan påräkna om vattenkvalitet eller kvantitet försämras i enskild brunn på grund av bolagets verksamhet. I befintligt tillstånd har detta reglerats i ett villkor (14). Region Gotland anser att samma villkor även bör läggas till i nytt tillstånd, d.v.s. enligt följande och med förtydligande om att det är bolaget som i förekommande fall

ska ordna permanent vattenförsörjning. (Tillägg med ”av bolaget” har skett i slutet av den näst sista meningen.)

”Om det under tillståndstiden uppstår akut vattenbrist i enskild bergborrad brunn inom det redovisade påverkansområdet, för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurbållning eller näringsverksamhet – med undantag av vatten för bevattningsändamål – ska Heidelberg Materials efter begäran ordna provisoriskt tillhandahållande av vatten för det aktuella ändamålet till dess permanent vattenförsörjning kan ordnas av bolaget. Skyldigheten gäller inte om det uppenbart saknas samband mellan den tillståndsgivna vattenverksamheten och vattenbristen.”

12. Utsläpp till luft

Det har noterats att kontrollmätning har skett av PM10 och PM2,5 som är den luftförorening som i första hand bedöms kunna påverka människors hälsa. Det är positivt att halterna ligger väl under gränsvärdena för miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft. Inga särskilda krav bedöms behövas för utsläpp till luft.

13. Buller, luftstövåg och vibrationer

Det konstateras att samma villkor föreslås för vibrationer, luftstövåg och buller som i nuvarande tillstånd (förutom justering av start dagtid i bullervillkor). Föreslagna villkor bedöms vara tillräckliga.

Regionstyrelseförvaltningens sammanfattande bedömning och förslag

Förvaltningens bedömning är att det yttrande som upprättats är väl avvägt och att det tar upp och behandlar de delar av bolagets tillståndsansökan där det finns behov av förtydliganden och kompletterande villkor. Tekniska nämnden planerar att behandla ärendet vid sitt sammanträde den 3 september och då fatta beslut utifrån nämndens roll som huvudman för den allmänna dricksvattenförsörjningen. Detta kommande beslut får då ligga till grund för den vidare hantering av ärendet som åligger regionstyrelsen att utföra och där ärendet kommer upp på regionstyrelsens bord den 5 september med förslag att fatta ett samlat beslut om antagande av föreliggande yttrande.

Regionstyrelseförvaltningen föreslår att regionstyrelsen antar föreliggande yttrande med tillhörande sakkunnigutlåtande, under förutsättning att tekniska nämnden beslutat i enlighet med förslag, för att inge till Mark- och miljödomstolen.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Anders Lindholm, planeringsstrateg, regionstyrelseförvaltningen.

Saga Carlgren (V) yrkar att följande stycke på sidan 1 stryks:

1. Inställning Med stöd av hydrogeologen Helen Eklunds sakkunnigutlåtande, se bilaga, och under förutsättning att villkoren m.m. bestäms på sätt som framgår i avsnitt 2, har Region Gotland ingen erinran mot att begärt tillstånd meddelas.

Saga Carlgren (V) yrkar att följande stycke läggs till under punkten ”1. Utförda hydrogeologiska undersökningar, grundvattenmodell och kvarstående osäkerheter” på sidan 2:

”Gotlands känsliga grundvatten och särskilda geologiska förutsättningar gör att stor försiktighet måste råda. Luckor i informationen och osäkerhet i bedömningar av påverkan på grundvattnet kvarstår. 30-år är lång tid som i sig kan innebära osäkerheter.”

Saga Carlgren (V) yrkar att brödtexten under punkt 11. *Åtagande gentemot fastighetsägare med enskild brunn* på sidan 6 förstärks med följande:

”Påverkansområdet bör fastställas på så sätt att ett större område omfattas, för att skydda enskilda mot skada. På grund av Gotlands särskilda geologiska förutsättningar är det rimligt att tro att skada kan ske på enskilda brunnar även relativt långt från själva verksamheten.”

Saga Carlgren (V) yrkar att förslaget till villkor under punkt 11. *Åtagande gentemot fastighetsägare med enskild brunn* på sidan 6 förstärks med följande:

”Det åligger Heidelberg materials att bevisa att skadan inte orsakats av bolagets verksamhet”.

Micke Seid (MP) tillstyrker samtliga av Saga Carlgrens (V) yrkanden.

Micke Seid (MP) yrkar att yttrandet godkänns med den ändringen att Region Gotland avstyrker ansökan med hänvisning till den starka försiktighetsprincipen rörande riskerna för grund- och ytvatten och den framtida dricksvattenförsörjningen.

Meit Fohlin yrkar avslag till Micke Seids (MP) yrkande.

Meit Fohlin (S) yrkar att förslaget till villkor under punkt 11. *Åtagande gentemot fastighetsägare med enskild brunn* revideras från att lyda:

”Bolaget har i ett åtagande angett vilken hjälp enskild kan påräkna om vattenkvalitet eller kvantitet försämras i enskild brunn på grund av bolagets verksamhet. I befintligt tillstånd har detta reglerats i ett villkor (14). Region Gotland anser att samma villkor även bör läggas till i nytt tillstånd, d.v.s. enligt följande och med förtydligande om att det är bolaget som i förekommande fall ska ordna permanent vattenförsörjning.

Om det under tillståndstiden uppstår akut vattenbrist i enskild bergborrad brunn inom det redovisade påverkansområdet, för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet – med undantag av vatten för bevattningsändamål – ska Heidelberg Materials efter begäran ordna provisoriskt tillhandahållande av vatten för det aktuella ändamålet till dess permanent vattenförsörjning kan ordnas av bolaget.

Skyldigheten gäller inte om det uppenbart saknas samband mellan den tillståndsgivna vattenverksamheten och vattenbristen.”

Till att istället lyda:

”Bolaget har i ett åtagande angett vilken hjälp enskild kan påräkna om vattenkvalitet eller kvantitet försämras i enskild brunn på grund av bolagets verksamhet. I befintligt tillstånd har detta reglerats i ett villkor (14). Region Gotland anser att samma villkor även bör läggas till i nytt tillstånd, d.v.s. enligt följande och med förtydligande om att det är bolaget som i förekommande fall ska ordna permanent vattenförsörjning och att sådan skyldighet gäller enskilda bergborrade brunnar både inom och utanför det redovisade påverkansområdet.

Om det under tillståndstiden uppstår akut vattenbrist i enskild bergborrad brunn inom eller utanför det redovisade påverkansområdet, för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet – med undantag av vatten för bevattningsändamål – ska Heidelberg Materials efter begäran ordna provisoriskt tillhandahållande av vatten för det aktuella ändamålet till dess permanent vattenförsörjning kan ordnas av bolaget. Skyldigheten gäller inte om det uppenbart saknas samband mellan den tillståndsgivna vattenverksamheten och vattenbristen.”

Saga Carlgren (V) tillstyrker Meit Fohlins (S) yrkande, och jämkar därmed sitt tredje yrkande gällande att förstärka brödtexten på sidan 6 under punkt 11 i enlighet med Meit Fohlins (S) yrkade.

Meit Fohlin (S) yrkar avslag till Saga Carlgrens (V) fjärde yrkande gällande att förstärka texten på sidan 6 under punkt 11 med hänvisning till inrådan från sakkunnig jurist.

Saga Carlgren (V) tillstyrker Meit Fohlins (S) yrkande och jämkar därmed sitt fjärde yrkande i enlighet med Meit Fohlins (S) yrkade.

Ordförande ställer proposition på Micke Seids (MP) yrkande och finner att det avslås.

Ordförande ställer proposition på Saga Carlgrens (V) första yrkande gällande att stryka ett stycke på sidan 1 och finner att det avslås. Votering begärs.

Som propositionsordning i omröstningen gäller ja-röst för att avslå Saga Carlgrens (V) första yrkande, och nej-röst för att bifalla yrkandet. Omröstningen ger 13 ja-röster och 2 nej-röster. Ordförande finner att yrkandet avslås.

Ordförande ställer proposition på Saga Carlgrens (V) andra yrkande gällande att lägga till ett stycke på sidan 2 under punkt 1 och finner att det bifalls.

Ordförande ställer proposition på regionstyrelseförvaltningens förslag med regionstyrelsens bifallna ändringar och finner att det bifalls.

Protokollsanteckning anmäls av Saga Carlgren (V):

Vänsterpartiets inställning är att vattnet går först i frågor som kan påverka detta. I hanteringen av Heidelberg materials ansökan om långsiktigt brytningstillstånd vill vi förtydliga några saker.

Region Gotland bör bereda ärenden om storskalig brytning av kalk ur fler perspektiv än de som redovisas i förslaget till yttrande. Region Gotland har ansvar för den regionala utvecklingen på Gotland och ett långsiktigt tillstånd i enlighet med Heidelberg materials kan påverka livsbetingelserna på Gotland under mycket lång tid. Detta har vi som parti lyft vid ett stort antal tillfällen genom åren. Senast i samband med att Heidelberg aviserade att de avsåg att ansöka om ett 30-årigt tillstånd. Då fick vi med oss övriga partier på ett uppdrag som gick ut på just detta, en analys av ett 30-årigt brytningstillstånd ur regionalt utvecklingsperspektiv. Detta uppdrag lades i god tid inför Region Gotlands beredning av tillståndsansökan för att kunna fungera som ett underlag i arbetet med yttranden i domstolsprocessen men även för att bereda samhället på de olika insatser som kan komma att krävas beroende på utgången av domstolsprocessen. Uppdraget har återredovisats till det regionala utvecklingsutskottet vid minst ett tillfälle, då var det redan tydligt att någon analys inte skulle hinna göras innan beredningen av Heidelbergs ansökan. Däremot skulle arbetet ha påbörjats och därmed kunna ge kunskap och inspel under beredningens gång. Så verkar inte ha skett. Istället har Region Gotland berett ärendet ur ett strikt kommunalt perspektiv. Citat ur yttrandet ”Region Gotland yttrar sig i frågor som berör kommunal planering samt allmän och enskild vattenförsörjning och risk för människors hälsa”. Detta är problematiskt eftersom det då inte finns någon som för gotlänningarnas talan ur ett bredare samhällsligt perspektiv.

Vänsterpartiet anser att Region Gotland inte bör ta ställning till ansökan i sin helhet och yrkar därför på att ställningstagandet stryks. Det är viktigt att Region Gotlands synpunkter kommer domstolen till del men det är orimligt att Region Gotland vars beredning av ärendet har ett tydlig fokus på enbart ”frågor som berör kommunal planering samt allmän och enskild vattenförsörjning och risk för människors hälsa” och alltså inte alla frågor som kan vara relevanta för livsbetingelserna på Gotland ska ta ställning till helheten.

Vänsterpartiet anser att osäkerheterna som kvarstår kring bedömningen av påverkan på grundvattnet och enskilda brunnar måste tas på allvar. Försiktighetsprincipen måste råda. Mycket tyder på att påverkan på vattnet är väl undersökt och den av Region Gotland anlitate hydrogeologen gör bedömningen att det som gjorts är tillräckligt. Dock anser även sagda expert att det fortfarande finns osäkerheter. Detta förstärks ytterligare i och med omfattningen av ansökan både i tid (30 år) och kvantitet. Länsstyrelsens

yttrande i ärendet ger också stöd för vår bedömning. Gotland har en ökad sårbarhet på grund av ö-läget och de geologiska förutsättningar som råder här. Ett eventuellt tillstånd måste ta hänsyn till detta.

Vänsterpartiet anser att skyddet för enskilda brunnar måste stärkas. I det fall en enskild fastighetsägare råkar ut för skada på sin brunn och sin tillgång på vatten av god kvalitet är det ofta svårt att hävda sig mot ett stort bolag. Detta kan i värsta fall innebära stor ekonomisk påverkan på den enskilde. Det är bra om påverkansområdet är väl tilltaget för att omfatta fler men kan också ske genom att skyddet stärks även för enskilda brunnar utanför påverkansområdet. Det är också avgörande att bevisbördan kring huruvida det är bolagets verksamhet som orsakat skadan ligger på bolaget och inte på den enskilde.

Protokollsanteckning anmäls av Micke Seid (MP):

I Region Gotlands ärendehantering kring olika företags ansökan om kalkbrytning blir det väldigt tydligt att regionen saknar egen nödvändig expertis i denna typ av vattenfrågor. Resultatet av denna brist är att regionen måste anlita externa konsulter för hydrologiska bedömningar och i flera fall är de konsultföretag dessa är anställda av också stora leverantörer till kalkbrytningsföretagen vilket är olyckligt eftersom konsulternas oberoende kan ifrågasättas.

På Gotland återfinns kunskaper om vattenfrågor på Länsstyrelsen som har både erfarenhet och resurser för den typen av frågor och det är betecknande att Länsstyrelsen i detta fall föreslår Miljödomstolen att avslå Heidelbergs ansökan, i huvudsak med hänvisning till riskerna för Gotlands dricksvattenförsörjning. Miljöpartiet menar att Länsstyrelsens bedömning är högst rimlig; om kunskapsläget är osäkert måste man följa en försiktighetsprincip när det gäller natur och människor. Om det inte med 100 % säkerhet går att säga att grundvattnet inte påverkas ska fortsatt kalkbrytning inte tillåtas.

Miljöpartiet har noga följt Heidelbergs ansökan i dess olika steg via samråd, ansökan och kompletteringsrunda och vi upplever att Regionen i sina svar till Miljödomstolen ofta är ogrundat positiva i sina formuleringar vad gäller just påverkan på det naturliga dricksvattnet i området och då särskilt Tingstäde träsk. Såvitt vi kan utläsa finns en icke försumbar risk för avsänkning av grundvattnet i östra kanten av Tingstäde träsk med 30 – 99 centimeter om Heidelbergs insatser med så kallad ridåinjektering inte fungerar. Något som bolaget heller inte kan garantera.

I övrigt är det bara att läsa i ansökan om alla de olika risker som är förknippade med kalkbrytningen för att inse att riskerna är stora för att något skall gå fel i verksamheten och därmed påverka Gotlands dricksvatten, kanske för all framtid.

Utöver detta ser vi mycket kritiskt på att Region Gotland i sitt yttrande inte lyft andra allmänna intressen än vad som omedelbart följer av tekniska nämndens och miljö- och hälsoskyddsnämndens respektive ansvarsområden. Det rör sig om en oerhört omfattande täktverksamhet som är tänkt att pågå i 30 år och som kan få betydande konsekvenser för det gotländska samhället, långt utöver de kommunala nämndernas ansvarsområden. Detta skall ingå i det regionala utvecklingsansvar som Region Gotland har att bevaka.

Beslutsunderlag

Tekniska nämndens protokoll, daterat 2024-09-03, § 155
Teknikförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2024-07-05
Yttrande Karin Hernvall advokatfirman Åberg & Co, utkast daterat 2024-08-21
Sakkunnigutlåtande av hydrogeolog Helen Eklund, Sweco daterat 2024-07-01
Mark- och miljödomstolens kungörelse, aktbilaga 70, daterad 2024-05-14
Mark- och miljödomstolens tidplan, aktbilaga 66, daterad 2024-05-07
Bolagets komplettering av ansökan, Aktbilaga 37
Konsoliderad sammanställning av yrkanden, aktbilaga 38
Konsoliderad sammanställning av villkor och åtaganden, aktbilaga 39
Uppdaterad situationsplan, aktbilaga 64
Bedömningstext 2024-08-20
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-08-21

Skickas till

Teknikförvaltningen, avd VA
Samhällsbyggnadsförvaltningen, enhet strategisk planering, enhet miljö